

Beszámoló

Az OTKA támogatásával lefolytatott projekt fő cél kitűzése Ióannés Lydos (490 – 565.) két monográfiája (De magistratibus és De mensibus) kommentáros fordításának elkészítése volt, ill. az ehhez kapcsolódó kutatások szakcikkekben történő publikálása.

A kutatás eredményei a következők:

- a.) Elkészült a De magistratibus fordítása. A fordítás alapjául a modernebb A.C. Bandy által elkészített szövegkiadás szolgált (Ioannes Lydus On powers or The magistracies of the Roman State. Introduction, critical text, translation, commentary and indices by Anastasius C. Bandy. The American Philosophical Society. Philadelphia 1983.), a korábbi Wunsch féle szövegkiadás figyelembevételével (Ioannes Lydus De magistratibus populi Romani libri tres, edidit Ricardus Wuensch, editio stereotypa editionis primae (1903) Stutgardiae in Aedibus B.G. Teubneri 1967.) A fordítás terjedelme 222 771n, ezt egészítik ki a kommentárok 55897n terjedelemben, ill. 12 172 n. terjedelmű függelék zárja az anyagot, melyek a lydosi szöveg áttekintéséhez szükséges legfontosabb információkat tartalmazzák: az intézményi működést áttekintő ábrák és magyarázatok, a Lydos által idézett auktorok, a szövegben szereplő egyéb prosopographiai anyag magyarázata, ill. a Lydos által használt fontosabb görög terminusok latin megfelelői, mivel a modern szakirodalom általában ezeket a bevett latin jogi terminusokat használja. (Összesen 120 o.)
- b.) Elkészült a De mensibus fordítása. A fordítás alapjául szolgáló kiadás: Ioannis Lydus Liber de mensibus, edidit Ricardus Wuensch. Editio stereotypa editionis primae (1898). Stutgardiae in aedibus B.G. Teubneri, 1967. Ez a szöveg legmodernebb létező kiadása. A fordítás jelentőségét részben az adja, hogy a De mensibusról modern nyelvű fordítás soha nem készült. A fordítás terjedelme 258 314n., ezt 52 510n terjedelmű kommentár egészíti ki, ill. különböző függelékek 11 265n terjedelemben, ez utóbbi tartalmazza a római naptár különböző történeti korokhoz kötődő állapotait, ill. bemutatja, hogy a történetileg létező anyagból Lydos mennyit ismer, ill. válogat ki ismertetésre. (Összesen 116 o.)
- c.) A fordításokhoz kísérőtanulmány készült 115 210n terjedelemben (50 o.). Ióannés Lydos a tudományos kutatásban ha nem is teljesen mellőzött szerző, de feldolgozottsága igen egyoldalú, elsősorban a késő-antik intézményrendszer szöveggyűjteményeként olvassák, kvázi lexikonként. A tanulmány célja, hogy Ióannés Lydos életét, pályáját, tudományos működését teljességében mutassa be, a fontosabb tárgyalt témák: Lydos életrajza, szociális hátterének, szellemi arculatának

minél teljesebb bemutatása, itt különösen érdekes pontok Lydos nem mindennapi műveltsége, mely az újplatonikus filozófiai műveltség mellett a katonai szakírók meglepő mélységű ismeretéről árulkodik, valamint olyan a földrajz és a geológia iránti érdeklődés, mellyel egyébként csak geográfus vagy természettudós szerzőknél találkozunk az antikvitásban. Vizsgálom a műfaj problémáit, mely elsősorban a *De magistratibus* recepciójánál központi kérdés. A tanulmányon belül önálló rész foglalkozik azzal a két témával, mely kulcsjelentőségű Lydos megértéséhez. Az egyik a vallás kérdése: mint kimutatom, Lydos egy sajátos keresztény-pogány szinkretizmust képvisel, elképzelése szerint a régi vallás egyes hagyományai közvetlen kontinuitásban állnak a kereszténységgel. A másik kulcskérdés Lydos politikai filozófiája, a szerző nem csupán összegyűjtője a történeti adatoknak, hanem önálló koncepcióval is rendelkezik az ideális kormányzásról, alapvetően a principátus államrendjének a híve még ebben a kései periódusban is.

Az elkészült fordítások és kommentárok közlésére terjedelmi okokból csak a monográfia forma alkalmas, e célra a projekt lezárása után az OTKA publikációs pályázatainak keretében nyíltat lehetőség.

A projekthez kapcsolódóan a következő tanulmányok jelentek meg:

Ióannés Lydos és a történelem megújítása. *Orpheus Noster* 1 (2009) 75-82.

Mítoszracionalizálás a bizánci krónikákban. In: *Pietas non sola Romana*. Studia memoriae Stephani Borzsák dedicata. Szerk.: Horváth L. Czeglédy A., Krähling E.: Typotex kiadó – Eötvös Kollégium. Bp. 2010. 892-904.

Az artai híd balladája. *Vallástudományi szemle*. 6/1 (2010) 72-83.

Egy késő-antik hivatalnok memoárjai. In: *Crescit eundo*. Tisztelgő tanulmányok V. Ecsedy Judit 65. születésnapjára. A Magyar Könyvszemle és a Mokka-R Egyesület füzetei 4. Szerk. Simon Melinda, Perger Péter, Bp. Argumentum, 2011. 195-208. ISBN 978—963-446-639-0.

A pogányság mint könyves vallás a kora-bizánci forrásszövegekben. *Orpheus Noster* 3.3.-4. (2011) 36-44.

Elkészült tanulmányok, melyek megjelenési helye még nem tisztázott:

Uralkodói címek a kései antikvitás irodalmi szerzőinél.

Ioannes Lydos és a kereszténység. Egyéni szinkretizmus kereszténység és pogányság között.

A lóversenypálya kozmikus szimbolikája. Profán közösségi terek szakralizálása a kései antikvitásban.

Konferencia előadások a projekt témájában:

- 2009 május 22-23. „Ima és áldozat” A KRE és MVT közös konferenciája. (Az Artai-híd balladája)
2011. május. Misztika és antropológia. KRE Szabadbölcészeti Tanszék konferenciája. (A pogányság mint könyves vallás a bizánci forrásokban)
- 2012 május 21-22. Kárpát medence, magyarság és Bizánc. Szeged. (Cirkuszszenbolika a bizánci forrásokban)
- 2012 május, előadás a Leuvenben a Katholieke Universiteit Leuven Filozófiai tanszékén Erasmus Oktatói Mobilitás keretében (John Lydus: an attempt at creating Christian-pagan syncretism)

A fordítás megjelentetés után több tudományág képviselői számára jelenthet forrásanyagot, elsősorban az antik intézménytörténet, művelődéstörténet, vallástörténet kutatói számára, emellett az oktatásban is felhasználható lesz. Különösen hiánypótló jelentőségű, mivel a kései ókor és a korai Bizánc irodalmából elhanyagolható mennyiségű forrásmű jelent meg magyar nyelven.